

Uzasadnienie

Głównym celem projektu ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw jest wprowadzenie do regulacji ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”, zmian w zakresie:

- 1) mieszkań chronionych – projektowanych mieszkań treningowych i wspomaganych;
- 2) usług opiekuńczych – świadczonych w formie usług sąsiedzkich;
- 3) usług świadczonych przez domy pomocy społecznej – usług wsparcia krótkoterminowego;
- 4) wprowadzenia regulacji obligujących kierowników lub dyrektorów domów pomocy społecznej oraz podmioty prowadzące placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku do prowadzenia rejestru zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców lub osób przebywających w placówce związanych z zagrożeniem życia lub zdrowia tych osób, podejmowania działań następczych oraz przekazywania informacji właściwym organom;
- 5) udzielania zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej i placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku, w przypadku gdy wcześniejsza decyzja została uchylona w wyniku zaprzestania spełniania przesłanek do jej prowadzenia.

Ad. 1. Mieszkania chronione a mieszkania treningowe i mieszkania wspomagane (art. 1 pkt 3, pkt 6, pkt 10, pkt 19, art. 2-4 oraz art. 6-10 projektu ustawy).

Wprowadzenie formy mieszkań wspomaganych zgodne jest z kierunkami Strategii rozwoju usług społecznych, polityki publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (przejętej Uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r.). Proponowane zmiany przewidują odejście od obecnie funkcjonującego nazewnictwa mieszkań określonych jako „chronione” i zmianę ich formuły. Nazwa „mieszkania chronione” zastąpiona zostanie nazwą „mieszkania treningowe i wspomagane”. Sformułowanie „mieszkania chronione” było odbierane w sposób negatywny przez środowisko osób z niepełnosprawnościami oraz osoby związane z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz tej grupy osób. Celem powyższej zmiany jest także podkreślenie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami. Uznano także, że różnice pomiędzy dwoma typami mieszkań chronionych są na tyle istotne, że warto podkreślić ich odrębność dokonując wyraźnego podziału na dwie formy wsparcia.

Mieszkania te funkcjonujące na gruncie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej pozostaną formą pomocy przygotowującą przy wsparciu specjalistów osoby w nich przebywające, do prowadzenia niezależnego życia lub wspierającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkania te nie będą stanowiły zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób i rodzin. Mieszkania treningowe i wspomagane będą stanowić odrębne formy wsparcia.

Tym samym wsparcie w mieszkaniu treningowym lub wspomaganim będzie mogło zostać przyznane osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność czy chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie

wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie bezdomnej, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 r. poz. 2354, z późn. zm.).

W mieszkaniu treningowym świadczone będą usługi bytowe oraz nauka w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia.

W mieszkaniu wspomaganym świadczone będą usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

Kierowanie do mieszkań treningowych i wspomaganych należeć będzie do kompetencji gminy lub powiatu (podmiotu kierującego), tak jak ma to miejsce na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów, w zależności od podstawy i okoliczności udzielanego wsparcia. Objęcie pomocą w formie pobytu w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym poprzedzać będzie zawarcie kontraktu mieszkaniowego (swoistego rodzaju ustaleń) pomiędzy podmiotem kierującym do tej formy wsparcia, podmiotem prowadzącym mieszkanie treningowe lub wspomagane, a osobą ubiegającą się o pobyt w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym (lub jej przedstawicielem ustawowym – gdy osoba ta nie ma zdolności do czynności prawnych). Przyznanie wsparcia, tak jak dotychczas, będzie następowało w drodze decyzji administracyjnej.

Projektowane zmiany zakładają poszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do prowadzenia mieszkań treningowych i wspomaganych. Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów mieszkania chronione mogą być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Projekt ustawy wprowadza możliwość prowadzenia mieszkań treningowych i wspomaganych przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej, organizację pozarządową, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, z późn. zm.) oraz podmiot wymieniony w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej. Należy podkreślić, że w wykazie organizacji pożytku publicznego uprawnionych do otrzymania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych za 2021 r. w 2022 r. widnieje 9090 organizacji pożytku publicznego. Z kolei w 2020 r. na terenie Polski aktywnie działało 95,2 tys. rejestrowych organizacji non-profit (tj. mających osobowość prawną stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, kół gospodyń wiejskich oraz organizacji samorządu

gospodarczego i zawodowego)¹. Ww. zmiana podyktowana jest chęcią zwiększenia dostępności przedmiotowych usług przez zapewnienie szerszego kręgu podmiotów, które mogą prowadzić mieszkania treningowe i wspomagane. Rozwiązanie to ułatwi także gminom i powiatom realizację zadania polegającego na prowadzeniu mieszkań, które przy obecnych przepisach nie mają możliwości zlecenia realizacji tego zadania (brak organizacji pożytku publicznego na terenie gminy/powiatu). Z doświadczeń wynika, że wiele organizacji pozarządowych nie będących organizacjami pożytku publicznego posiada zarówno odpowiednią infrastrukturę, jak i zasoby kadrowe do prowadzenia tego typu działalności.

Projektowane zmiany przewidują, iż kwalifikacja osoby ubiegającej się o pobyt w mieszkaniu treningowym lub wspomagany odbywa się na podstawie dokumentów lub oświadczeń potwierdzających przesłanki do udzielenia ww. wsparcia.

W celu odformalizowania procesu kwalifikacji osoby ubiegającej się o pobyt w mieszkaniu treningowym lub wspomagany przeprowadzanie rodzinnego wywiadu środowiskowego nie będzie wymagane.

Mieszkania wspomagane przeznaczone będą w szczególności dla osób niepełnosprawnych, przede wszystkim osób niepełnosprawnych fizycznie lub osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych. Pobyt w mieszkaniu wspomagany będzie mógł mieć charakter czasowy, a w przypadku osób, które posiadają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także w szczególnie uzasadnionych przypadkach w stosunku do innych osób, będzie mógł mieć również charakter stały. W przypadku mieszkań wspomaganych odbiorcami wsparcia mogą być wszystkie osoby wymienione w art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnością oraz osób starszych.

Tak jak dotychczas w stosunku do mieszkań chronionych korzystanie ze wsparcia w mieszkaniu treningowym lub wspomagany prowadzonym przez podmioty inne niż gmina, powiat lub na ich zlecenie, odbywa się na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą korzystającą z pobytu lub jej przedstawicielem ustawowym.

Projekt ustawy przewiduje również regulację stanowiącą, iż udzielenie wsparcia w mieszkaniu treningowym lub wspomagany prowadzonym przez gminę, powiat albo na ich zlecenie, inne niż gmina albo powiat właściwe do wydania decyzji, możliwe jest po zawarciu porozumienia pomiędzy gminą kierującą albo powiatem kierującym z gminą prowadzącą albo powiatem prowadzącym mieszkanie treningowe lub wspomagane, lub zlecającymi ich prowadzenie.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej przewiduje nałożenie obowiązku prowadzenia przez wojewodę rejestru mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez gminę i powiat lub na ich zlecenie, znajdujących się na terenie danego województwa. Rejestr ten ma zawierać formę i nazwę mieszkania treningowego lub wspomagane, pod którą jest ono prowadzone, dane identyfikacyjne podmiotu prowadzącego mieszkanie, dane identyfikacyjne podmiotu zlecającego prowadzenie mieszkania treningowego lub wspomagane: nazwę i adres siedziby podmiotu prowadzącego mieszkanie, jego formę organizacyjno-prawną, liczbę miejsc w mieszkaniu, , a w przypadku mieszkania

¹) Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2018 r. – wyniki wstępne. GUS. 2021.

treningowego lub wspomagane, w którym przebywają osoby skierowane na podstawie zawartego na podstawie ustawy porozumienia, dane identyfikujące gminę lub powiat, z którymi zawarto porozumienie, oraz liczbę miejsc w mieszkaniu treningowym lub wspomagany, których dotyczy porozumienie. Zgłoszenia do rejestru dokonywać będzie podmiot prowadzący mieszkanie treningowe lub wspomagane, który zobligowany będzie także do zgłoszenia wojewodzie wszelkich zmian danych objętych rejestrem w terminie 14 dni od dnia ich powstania. Wojewoda na bieżąco aktualizować będzie zgłoszone dane w rejestrze. Rejestr będzie jawny – dane udostępniane będą na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego. Powyższa regulacja pozwoli podmiotom zainteresowanym uzyskać dostęp do informacji na temat funkcjonujących mieszkań treningowych i wspomaganych, a jednocześnie umożliwi wojewodom kontrolę nad spełnianiem odpowiednich standardów przez podmioty prowadzące te mieszkania. Obecnie nie wszystkie gminy i powiaty informują o prowadzeniu mieszkań chronionych za pośrednictwem lokalnych form przekazu. Utrudnia to potencjalnym odbiorcom tej usługi dotarcie do informacji o tej formie wsparcia realizowanej w ich miejscu zamieszkania.

Dodatkowo w projekcie przewidziano prowadzenie listy mieszkań, które nie są prowadzone przez gminę i powiat lub na ich zlecenie. Starosta zgłasza mieszkania treningowe lub wspomagane prowadzone przez organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy, z wyłączeniem trybu określonego w art. 25 ustawy, wojewodzie właściwemu ze względu na miejsce położenia mieszkania. Listę ww. mieszkań wojewoda publikuje na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego. [Natomiast zgłoszenia faktu prowadzenia mieszkania treningowego lub wspomagane do starosty dokonuje organizacja pozarządowa, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmiot wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy prowadzący ww. mieszkanie.](#)

Z uwagi na wprowadzane zmiany projektowana regulacja zawiera również delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do wydania rozporządzenia określającego minimalne standardy i zakres usług świadczonych w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych oraz minimalne standardy pomieszczeń w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych. Nie planuje się wprowadzenia znaczących różnic w standardzie obecnych mieszkań chronionych, a standardami mieszkań wspomaganych i treningowych. Zasadniczo różnice w zakresie standardu pomiędzy mieszkaniami wspomagany i treningowymi dotyczyć będą większego zróżnicowania zakresu wsparcia i oddziaływań oferowanego przez nowe formy mieszkań. Nie przewiduje się wprowadzenia nowych standardów skutkujących koniecznością poniesienia dodatkowych nakładów finansowych. Rozporządzenie to wejdzie w życie wraz z projektowanymi zmianami ustawy o pomocy społecznej.

Projekt ustawy w zakresie zmian dotyczących mieszkań treningowych i wspomaganych zawiera szereg przepisów przejściowych mających na celu: przekształcenie dotychczasowych mieszkań chronionych w mieszkania treningowe oraz wspomagane, dostosowanie tych mieszkań do nowotworzonych standardów, uregulowania sytuacji prawnej osób korzystających z tego rodzaju wsparcia w dniu wejścia w życie projektowanej ustawy, także w sytuacji wszczęcia i niezakończenia procedury przyznania wsparcia, jak również przepisy

mające na celu umożliwienie stworzenia i pierwszego udostępnienia rejestrów mieszkań treningowych i wspomaganych.

Ad. 2. Usługi opiekuńcze świadczone w formie usług sąsiedzkich (art. 1 pkt 4 lit. a i lit. b tiret pierwsze i pkt 7 lit. b projektu ustawy).

W projekcie ustawy zaproponowano doprecyzowanie kwestii świadczenia usług sąsiedzkich, jako formy usług opiekuńczych. Samopomoc sąsiedzka oraz świadczone w jej ramach usługi sąsiedzkie nie są „nowością” jeśli chodzi o pomoc społeczną.

Aktualnie usługi sąsiedzkie są lub były realizowane w ramach różnego rodzaju projektów, także współfinansowanych ze środków unijnych, a także programów takich jak np. „Korpus Wsparcia Seniorów”. Realizując postulat zgłaszany przez organizacje zajmujące się stosowaniem przepisów dotyczących pomocy społecznej w praktyce, proponuje się wprowadzenie do ustawy o pomocy społecznej podstaw – ram prawnych dotyczących usługi sąsiedzkiej, jako formy realizacji usług opiekuńczych. Organizacje działające w obszarze pomocy społecznej zwracają uwagę na zmiany demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, niedostosowanie oferty usługowej do obecnych potrzeb oraz ograniczone zasoby kadry opiekuńczej, co powoduje konieczność systemowego i środowiskowego rozwoju usług społecznych w imię idei deinstytucjonalizacji. Wprowadzenie usług sąsiedzkich przyczyni się do rozwoju usług społecznych, głównie dla osób starszych, które wymagają np. pomocy przy zrobieniu zakupów, sprzątaniu mieszkania, a jeszcze nie wymagają pomocy w formie usług opiekuńczych świadczonych przez opiekunki.

Znaczny zakres spraw pozostawiono jednak w gestii samorządu terytorialnego, który podejmując decyzję, o tym czy będzie realizować usługi opiekuńcze w tej formie, przesądzi jednocześnie o szczegółach realizacji tej usługi, biorąc pod uwagę potrzeby i możliwości występujące na danym terenie.

W przypadku realizacji przez gminę usług opiekuńczych w formie usług sąsiedzkich, rada gminy w uchwale określającej szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze (w tym także świadczone w formie usług sąsiedzkich) i specjalistyczne usługi opiekuńcze (z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi) oraz szczegółowe warunki zwolnienia od opłat i tryb ich pobierania, określi także dodatkowo: szczegółowe warunki przyznawania usług sąsiedzkich (np. czy będą to usługi „uzupełniające” usługi świadczone przez opiekunki środowiskowe, czy będą one przyznawane w pierwszej kolejności osobom pozbawionym usług opiekuńczych w ogóle), wymiar (który może zostać wskazany także jako minimalny lub maksymalny) i zakres usług sąsiedzkich (przy założeniu, że czynności wykonywane w ramach tej usługi nie będą wymagały specjalnych kwalifikacji), a także szczegółowy sposób rozliczania wykonywanych usług sąsiedzkich (np. przez wskazanie, czy wynagrodzenie będzie płatne ryczałtowo, czy za godzinę pracy).

Tak jak przy pozostałych zadaniach, gmina będzie mogła zdecydować, czy organizując na swoim terenie usługę sąsiedzką będzie korzystać z możliwości jej zlecenia organizacjom społecznym. W zależności od indywidualnych potrzeb i możliwości będzie decydować też o formie podejmowania współpracy z opiekunami-sąsiadami (w większości przypadków podstawą takiej współpracy będzie umowa zlecenia).

Świadczenie usług opiekuńczych przez osoby z najbliższego otoczenia osoby wymagającej wsparcia, zagwarantuje także większą elastyczność udzielanej pomocy, która nie musi być ograniczona konkretnymi dniami i godzinami, a może być świadczona adekwatnie do zaistniałych potrzeb. Co istotne, projekt ustawy przewiduje także przyznanie radzie gminy kompetencji do rozszerzenia katalogu osób, którym będzie mogło być świadczone wsparcie w formie usług sąsiedzkich o osoby, dla których wsparcie w postaci usług sąsiedzkich będzie miało charakter uzupełniający w stosunku do opieki sprawowanej przez rodzinę a także wspólnie niezamieszkującego małżonka, wstępnych i zstępnych. Będzie to stanowiło odciążenie członków rodziny i osób, którzy na co dzień sprawują opiekę nad np. osobą niepełnosprawną lub seniorem.

Poza doprecyzowaniem, że usług sąsiedzkich są nieobligatoryjną formą świadczenia usług opiekuńczych, w projekcie ustawy zaproponowano minimum regulacji, która w ocenie projektodawcy ma zagwarantować odpowiedni poziom świadczenia usług i bezpieczeństwa beneficjentów tych usług, jak i osób je wykonujących. Projekt ustawy przewiduje, że usługi sąsiedzkich mogą obejmować pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, prostą podstawową opiekę higieniczną – pielęgnacyjną, przez którą należy rozumieć formy wsparcia nie wymagające specjalistycznej wiedzy i kompetencji oraz w miarę potrzeby i możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Natomiast usługi te może wykonywać osoba pełnoletnia, zamieszkująca w najbliższej okolicy osoby, której udzielone jest wsparcie. Celowo projektodawca nie zaproponował doprecyzowania sformułowania „najbliższej okolicy”, gdyż może być ono różnie pojmowane w zależności od miejscowości, której będzie dotyczyć. W gminie wiejskiej najbliższą okolicą może okazać się inne gospodarstwo rolne oddalone o parę kilometrów, w małych miastach za najbliższą okolicą możemy rozumieć granicę danego miasta, w dużych miastach – granice osiedla.

Z możliwości świadczenia usług sąsiedzkich wykluczono członków rodziny w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej, tj. osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, jak również oddzielnie zamieszkujących małżonków, wstępnych i zstępnych.

Organizator usługi, niezależnie czy będzie nim gmina, czy inny podmiot realizujący zlecenie przez gminę zadanie, będzie obowiązany do przeprowadzenia szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy dla osób wykonujących usługi sąsiedzkich. Proponowana regulacja przewiduje także, że osoba świadcząca usługę sąsiedzką ma zostać zaakceptowana przez beneficjenta tej usługi, co docelowo ma usprawnić świadczenie tego rodzaju wsparcia, jednak nie oznacza to bezwzględnej konieczności „zatrudnienia” osoby wskazanej przez beneficjenta tej formy pomocy. Osoba wykonująca usługi sąsiedzkich musi zostać również zaakceptowana również przez realizatora usług sąsiedzkich.

Osoba wykonująca usługi sąsiedzkich będzie zobligowana do złożenia oświadczenia o zdolności do świadczenia usług sąsiedzkich pod względem psychofizycznym.

Dodatkowo proponuje się wsparcie dla jednostek samorządu terytorialnego, które zdecydują się na realizację usług opiekuńczych w formie usług sąsiedzkich, w postaci możliwości skorzystania z programu mającego na celu dofinansowanie tych usług – w ramach wskazanego wcześniej „Korpusu Wsparcia Seniorów”. Należy zaznaczyć, że usługi sąsiedzkich są formą usług opiekuńczych, a obecnie samorządy przeznaczają środki finansowe na realizację usług opiekuńczych.

Ad. 3. Usługi wsparcia krótkoterminowego świadczone przez domy pomocy społecznej (art. 1 pkt 4 lit. b tiret drugie, pkt 5, pkt 7 lit. a, pkt 11, w zakresie dodawanego art. 55a i art. 55b, pkt 12 lit. c, pkt 8, pkt 13 w zakresie dodawanego 57c, pkt 18 oraz art. 13 projektu ustawy).

Analiza obecnie funkcjonujących rozwiązań w obszarze wsparcia osób starszych i osób z niepełnosprawnościami czy długotrwale chorych, wskazuje na potrzebę wprowadzenia rozwiązań umożliwiających doraźne i czasowe zapewnienie opieki, w sytuacji kiedy opiekunowie na co dzień świadczący opiekę nad osobą niesamodzielną z różnych względów nie są w stanie przez pewien czas tej opieki świadczyć. Powyższe jest zgodne z kierunkiem zmian przyjętych w Strategii rozwoju usług społecznych, polityki publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (przejętej Uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r.).

Mając na względzie powyższe proponuje się wprowadzenie do ustawy o pomocy społecznej regulacji umożliwiającej świadczenie usług wsparcia krótkoterminowego przez domy pomocy społecznej. Usługi wsparcia krótkoterminowego świadczone w formie pobytu całodobowego lub w formie dziennej nie są w rzeczywistości zupełnie nowym świadczeniem – są pewną modyfikacją, elastycznym połączeniem dotychczasowych usług świadczonych przez ośrodki wsparcia i domy pomocy społecznej. Wprowadzenie możliwości świadczenia przez domy pomocy społecznej usług wsparcia krótkoterminowego pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjału zarówno lokalowego (infrastruktury) jak i kadrowego domów pomocy społecznej, jednocześnie pozostając w zgodzie z ideą deinstytucjonalizacji usług społecznych (osoby te dzięki czasowemu wsparciu dłużej będą mogły funkcjonować w swoim dotychczasowym środowisku, nie będą od razu na stałe przenoszone do opieki instytucjonalnej sprawowanej przez dom pomocy społecznej). Zgodnie z obowiązującymi przepisami domy pomocy społecznej mogą świadczyć usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób nie będących mieszkańcami, jak również możliwe jest kierowanie do domów pomocy społecznej na czas określony. Jednak nie bez znaczenia jest fakt, że większość domów pomocy społecznej prowadzonych jest przez samorząd powiatowy, a świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania lub ośrodkach wsparcia jest jednak zadaniem gminnym. Podobnie jeśli chodzi o kierowanie osób do domów pomocy społecznej na czas określony, w szczególności na okres nieprzekraczający miesiąca, obowiązujące przepisy, procedury oraz czas, zniechęcają osoby, a także same podmioty udzielające świadczeń do korzystania z tych, nieadekwatnych często do potrzeb, rozwiązań.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że liczba ośrodków wsparcia prowadzących miejsca całodobowe okresowego pobytu w skali kraju wynosi 67 (w przypadku, gdy podmiotem prowadzącym jest gmina) oraz 155 (inny podmiot prowadzący na zlecenie gminy), w których jest odpowiednio 1952 oraz 6530 miejsc². Jak wynika z przedstawionych danych, z uwagi na niewielką liczbę ww. ośrodków oraz miejsc całodobowego okresowego pobytu w tych ośrodkach, zasadnym jest wsparcie rozwoju infrastruktury w domach pomocy społecznej przeznaczonej na miejsca świadczenia usług wsparcia krótkoterminowego pobytu. Jednocześnie należy wskazać, że wprowadzenie usług wsparcia krótkoterminowego w formie

² Sprawozdanie MRiPS-06 za I-XII 2021 r. Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej

pobytu całodobowego nie powinno negatywnie wpływać na możliwości uzyskania pomocy przez osoby, które tej pomocy potrzebują stale, a nie tylko krótkoterminowo.

Z kolei ze sprawozdania MRiPS-05, które zawiera wybrane informacje o domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym, powiatowym i regionalnym, wynika, że 827 domów pomocy społecznej prowadzonych przez lokalne samorządy lub na ich zlecenie, według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. dysponowało 80 784 miejscami. Przy czym liczba mieszkańców domów według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. wynosiła 76 716 osób, zatem ponad 5% miejsc w domach pomocy społecznej pozostawała niewykorzystana. Jednocześnie należy wskazać, że liczba mieszkańców domów pomocy społecznej w 2021 r. spadła w stosunku do 2020 r. o 2,43% (tendencja spadkowa miała miejsce również w roku wcześniejszym - spadek liczby mieszkańców domów w 2020 r. w stosunku do 2019 r. wyniósł 1,67%).

Wsparcie krótkoterminowe w domach pomocy społecznej planowane jest do realizacji jako zadanie fakultatywne, a nie obligatoryjne. Przystąpienie do realizacji zadania będzie zależne od decyzji jednostki samorządu terytorialnego. W sytuacji kiedy dom pomocy społecznej będzie dysponował zasobami infrastrukturalnymi i kadrowymi do świadczenia wsparcia krótkoterminowego w domu pomocy społecznej będzie miał możliwość realizacji zadania.

Podmiot prowadzący dom pomocy społecznej będzie zobowiązany zgłosić wojewodzie informację o zamiarze świadczenia przez dom usług wsparcia krótkoterminowego ze wskazaniem liczby miejsc przeznaczonych na usługi wsparcia dziennego i całodobowego w terminie 14 dni od dnia ich powstania. Wojewoda natomiast wydaje zgodę na przekształcenie istniejących miejsc przeznaczonych dla mieszkańców domu, w miejsca przeznaczone na świadczenie usług wsparcia krótkoterminowego dziennego lub całodobowego oraz wydaje zgodę na utworzenie nowych miejsc przeznaczonych na usługi wsparcia dziennego i całodobowego. W praktyce oznacza to zmianę wydanego zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej.

Usługa wsparcia krótkoterminowego, zgodnie z projektem ustawy jest ograniczona czasowo. Usługa wsparcia krótkoterminowego w formie pobytu całodobowego będzie mogła zostać przyznana na czas określony nie dłuższy niż 30 dni w roku kalendarzowym, z możliwością przedłużenia pobytu, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, nie dłużej niż o kolejne 30 dni w roku kalendarzowym. Natomiast usługa wsparcia krótkoterminowego w formie dziennej będzie mogła zostać przyznana w wymiarze nie mniejszym niż 4 godziny dziennie i nie większym niż 12 godzin dziennie, nie dłużej niż 30 dni w roku kalendarzowym, z możliwością przedłużenia wsparcia, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, nie dłużej jednak niż o kolejne 30 dni w roku kalendarzowym. Łącznie usługa wsparcia krótkoterminowego niezależnie od formy nie będzie mogła przekroczyć 60 dni w roku kalendarzowym.

Ograniczono także do minimum formalności związane z przyznaniem usług. Nie będzie przeprowadzany rodzinny wywiad środowiskowy, a podstawą wydania decyzji administracyjnej w sprawie przyznania usług wsparcia krótkoterminowego będzie oświadczenie o sytuacji osobistej i dochodowej złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń oraz dokumenty potwierdzające istnienie przesłanek uzasadniających przyznanie tej usługi oraz wskazujących na rodzaj i zakres wsparcia, którego wymaga osoba ubiegająca się o przyznanie świadczenia. Powyżej wskazane

dokumenty są niezwykle istotne ze względu na konieczność oceny i zapewnienia właściwej opieki i pielęgnacji osobie, której ma być udzielone wsparcie. W przypadku, gdy osoba deklaruje ponoszenie pełnej odpłatności za przyznane usługi, odstępuje się również od ustalenia sytuacji dochodowej i majątkowej osoby. W takim przypadku decyzja przyznająca świadczenie wskazuje, że osoba ponosi cały koszt przyznanego świadczenia.

Wydaną decyzję ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych przekazuje do gminy, powiatu prowadzącego lub zlecającego prowadzenie domu pomocy społecznej.

Usługi wsparcia krótkoterminowego zarówno świadczone w formie pobytu całodobowego jak i formie dziennego pobytu, mają na celu elastyczne podejście do potrzeb osób wymagających pomocy przez krótki okres czasu (np. po pobycie w szpitalu), a także tych, którymi na co dzień opiekuje się rodzina. Działanie te poza doraźnym wsparciem osób potrzebujących pomocy, ma także na celu odciążenie stale opiekujących się tymi osobami członków rodziny, tak by mieli oni czas na odpoczynek, rehabilitację, czy możliwość zajęcia się innymi sprawami.

Rodzaj i zakres usług wsparcia krótkoterminowego uzależniony będzie od osobistej sytuacji oraz indywidualnych potrzeb osoby, której wsparcie będzie udzielane. W celu organizacji ww. usług wymagane jest podjęcie odpowiednich działań w zakresie organizacji pracy domu pomocy społecznej, w szczególności wydzielenia pomieszczeń do świadczenia usług wsparcia krótkoterminowego oraz zapewnienia kadr świadczących te usługi. W związku z wprowadzeniem nowego rodzaju usług w ramach usług świadczonych przez dom pomocy społecznej, uzupełnione zostanie odpowiednio w tym zakresie rozporządzenie w sprawie domów pomocy społecznej, m. in. o warunki jakie powinny spełniać pomieszczenia, w których wykonywane będą ww. usługi (projektowana regulacja nie zawiera w tym zakresie przepisów przejściowych; projektowane zmiany będą wchodzić w życie w tym samym czasie, co regulacje projektu ustawy).

Usługi wsparcia krótkoterminowego realizowane w formie pobytu całodobowego będą adekwatne do zakresu usług realizowanych przez dom na rzecz jego mieszkańców, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb osób korzystających z tej formy wsparcia. Wraz z wprowadzeniem możliwości prowadzenia przez domy pomocy społecznej usług wsparcia krótkoterminowego zmieniono definicję średniomiesięcznego kosztu utrzymania mieszkańca w domu pomocy społecznej. Prowadzenie tej dodatkowej działalności przez dom pomocy społecznej nie w każdym przypadku będzie możliwe (ze względu np. na warunki lokalowe, infrastrukturę uniemożliwiająca spełnienie standardów wymaganych do tego rodzaju działalności). Jednak fakt świadczenia usług wsparcia krótkoterminowego nie może mieć negatywnych konsekwencji na jakość świadczenia usług oraz nieuzasadniony wzrost ponoszonej odpłatności ustalonej dla mieszkańców domów pomocy społecznej. Dlatego odpowiednio zmodyfikowano definicję średniomiesięcznego kosztu utrzymania, od którego uzależniona jest nie tylko maksymalna odpłatność za pobyt i usługi w domu pomocy społecznej doprecyzowując, iż przepis dotyczy jedynie mieszkańca domu,.

Rada gminy lub rada powiatu prowadząca lub zlecająca prowadzenie domu pomocy społecznej określi, w drodze uchwały, wysokość opłat za godzinę usług w przypadku usług wsparcia krótkoterminowego świadczonych w formie dziennej oraz za dzień pobytu w przypadku usług wsparcia krótkoterminowego świadczonych w formie pobytu

całodobowego. Rada gminy określa również, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi wsparcia krótkoterminowego świadczonego w formie dziennej i w formie pobytu całodobowego oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Osoby korzystające z tego rodzaju wsparcia nie ponoszą opłat, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego. Różnicę między ustaloną odpłatnością osoby, a odpłatnością za usługi wsparcia krótkoterminowego, ponosi gmina, która przyznała te usługi. Jak do wszystkich opłat, tak i do opłat za usługi wsparcia krótkoterminowego, zastosowanie będzie miał art. 104 ustawy o pomocy społecznej.

Dodatkowo proponuje się wsparcie dla jednostek samorządu terytorialnego, które zdecydują się na realizację usług wsparcia krótkoterminowego, w postaci możliwości skorzystania z programu mającego na celu dofinansowanie tych usług (np. Program Ministra Rodziny i Polityki Społecznej „Opieka wytchnieniowa”).

Ad. 4. Rejestr zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców domu lub osób przebywających w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku związanych z zagrożeniem ich życia lub zdrowia (art. 1 pkt 11, w zakresie dodawanego art. 55c, pkt 17).

Projekt ustawy przewiduje wzmocnienie działań nadzorczych przez wprowadzenie obowiązku prowadzenia przez dyrektora lub kierownika domu pomocy społecznej oraz podmiotu prowadzącego placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku rejestru zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców domu pomocy społecznej lub osób przebywających w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku, związanych z zagrożeniem ich życia lub zdrowia, dotyczących wypadków, samouszkodzeń, obrażeń ciała. Przez zdarzenie nadzwyczajne należy rozumieć każde zdarzenie, które w sposób negatywny wpływa na mieszkańca placówki lub domu i którego następstwa wiążą się z potencjalnym lub faktycznym pogorszeniem stanu zdrowia lub wręcz zagrażają życiu mieszkańca.

Wprowadzenie regulacji w tym zakresie stanowi realizację postulatów zgłaszanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Projektowane zmiany mają również na celu ograniczenie skali nieprawidłowości w domach pomocy społecznej i placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, a tym samym zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osób starszych i niepełnosprawnych przebywających w takich domach lub placówkach. Organy nadzorujące ww. podmioty zyskają dodatkowe źródło informacji o sytuacji w domach i placówkach, co pozwoli na podejmowanie na bieżąco działań naprawczych oraz kontrolnych.

Organizacja przyjmowania i weryfikacji zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych, podejmowania działań następczych oraz związanego z tym przetwarzania danych osobowych

powinna uniemożliwiać uzyskanie dostępu do informacji nieupoważnionym osobom oraz zapewniać ochronę poufności tożsamości osoby składającej skargę lub dokonującej zgłoszenia.

Do przyjmowania i weryfikacji zgłoszeń oraz podejmowania działań następczych mogą być dopuszczone wyłącznie osoby posiadające pisemne upoważnienie dyrektora lub kierownika domu pomocy społecznej. Osoby upoważnione będą obowiązane do zachowania tajemnicy. Gromadzone powinny być wyłącznie dane niezbędne do obsługi zgłoszenia, tj. imię i nazwisko osoby zgłaszającej, data zgłoszenia, opis i miejsce zdarzenia. Dodatkowo jednostka przyjmująca zgłoszenie będzie zobowiązana zawrzeć w rejestrze informację o podjętych odpowiednich działaniach następczych wobec zgłoszenia.

Projekt przewiduje procedurę przekazywania informacji w celu podjęcia interwencji oraz działań naprawczych przez odpowiednie organy. W projekcie nie przewidziano odrębnych regulacji dotyczących działań naprawczych i nadzorczych podejmowanych przez odpowiednie organy na podstawie informacji pozyskanych z rejestrów.

Na podstawie obowiązujących przepisów organy mogą podjąć działania – tytułem przykładu wojewoda może w ramach realizacji zadań opisanych w art. 22 pkt 3, 8 i 10 w związku z art. 126 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej przeprowadzić kontrole w domach pomocy społecznej oraz placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku również pod kątem realizacji obowiązku prowadzenia rejestrów zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców ww. domów lub osób przebywających w ww. placówkach oraz realizacji działań naprawczych będących odpowiedzią na zgłoszenia. Wojewoda w wyniku przeprowadzonych przez zespół inspektorów czynności może wydać jednostce organizacyjnej pomocy społecznej albo kontrolowanej jednostce zalecenia pokontrolne. W przypadku niepodjęcia lub niewykonania czynności wynikających z zaleceń pokontrolnych, mających na celu ograniczenie lub likwidację stwierdzonych istotnych uchybień lub nieprawidłowości w zakresie działań i usług objętych standardami, świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej albo kontrolowane jednostki, wojewoda może orzec o czasowym lub stałym cofnięciu zezwolenia na prowadzenie placówki.

Dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej przekazuje zanonimizowane informacje z rejestru wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta), staroście lub marszałkowi województwa nie rzadziej niż raz na kwartał.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub marszałek województwa po otrzymaniu ww. informacji niezwłocznie weryfikuje je i analizuje w celu oceny zasadności podjętych działań następczych, które, co do zasady powinny przeciwdziałać niepożądanym zdarzeniom dotyczącym mieszkańców domów pomocy społecznej.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub marszałek województwa przekazuje wojewodzie informację zbiorczą o zdarzeniach nadzwyczajnych i podjętych działaniach następczych nie rzadziej niż raz na kwartał.

W przypadku prywatnych domów pomocy społecznej (tj. prowadzonych nie przez jednostkę samorządu terytorialnego, ani nie na jej zlecenie) dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej będzie przekazywał ww. zanonimizowane informacje z rejestru oraz o podjętych działaniach następczych bezpośrednio właściwemu wojewodzie. Analogiczne regulacje będą dotyczyły podmiotu prowadzącego placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku.

Z uwagi na fakt, iż zadania w zakresie nadzoru nad realizacją zadań samorządu gminnego, powiatowego i województwa, w tym nad jakością działalności jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz nad jakością usług, dla których minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określił standardy, wykonuje wojewoda, informacja zbiorcza o zdarzeniach nadzwyczajnych i podjętych działaniach następczych, przekazywana jest przez wojewodę ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego za pomocą udostępnionego przez ministra systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 23 ust. 4a ustawy o pomocy społecznej.

Ad. 5. Zmiany regulacji dotyczącej udzielania zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej i placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku (art. 1 pkt 12 lit. b, pkt 13, pkt 15 lit. b projektu ustawy).

Projekt ustawy przewiduje również uregulowanie kwestii dotyczącej czasu, na jaki wydawane jest zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej lub placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku po uprzednim cofnięciu zezwolenia. Podmiotowi, któremu cofnięto zezwolenie z powodów wskazanych w art. 57a ust. 1 obowiązującej ustawy o pomocy społecznej, wydaje je na czas określony – 1 roku.

Wydanie zezwolenia na okres 1 roku (po jego uprzednim cofnięciu) będzie stanowiło okres próbny, który pozwoli ocenić organowi nadzoru – wojewodzie, czy prowadzona działalność danego podmiotu jest zgodna ze standardami przewidzianymi dla domów pomocy społecznej lub placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Z uwagi na osoby przebywające w ww. domach i placówkach (m.in. osoby starsze, z niepełnosprawnościami, przewlekle chore, a więc osoby wymagające szczególnej troski ze strony Państwa) zadbanie o komfortowe, zgodne z obowiązującymi standardami warunki przebywania osób i świadczenia usług na ich rzecz, weryfikacja spełniania warunków prowadzenia omawianej działalności jest niezwykle istotna.

Uzasadnieniem powyższej zmiany jest wzmocnienie nadzoru nad domami pomocy społecznej i placówkami zapewniającymi całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, którym cofnięto wcześniej uzyskane zezwolenie wojewody. Na gruncie obowiązujących przepisów kontrole domów przeprowadzane są dopiero po 4 latach działalności. Z kolei kontrolę doraźną przeprowadza się w każdym czasie w celu zbadania prawidłowości organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli w określonym zakresie, także w celu zbadania, czy i w jakim zakresie są zrealizowane zalecenia pokontrolne, po upływie czasu przeznaczzonego na ich realizację.

Pozostałe zmiany:

- w art.1 pkt 2 zaproponowano umożliwienie osobom odbywającym karę pozbawienia wolności (w tym w systemie dozoru elektronicznego) oraz osobom tymczasowo aresztowanym korzystania ze świadczenia pomocy społecznej, jakim jest praca socjalna. Praca socjalna może być świadczona jedynie na rzecz osób, którym pozostało nie więcej

niż 3 miesiące do planowanego opuszczenia zakładu karnego lub aresztu śledczego. Zastosowanie pracy socjalnej z więźniami dałoby możliwość wspierania osadzonych jeszcze w momencie odbywania kary pozbawienia wolności oraz ich rodzin i społeczności lokalnej, do której więźniów po odbyciu kary powraca. Jednocześnie doprecyzowano, iż praca socjalna na rzecz ww. osoby świadczona jest przez pracownika socjalnego zatrudnionego w zakładzie karnym, areszcie śledczym lub w gminie właściwej miejscowo ze względu na miejsce deklarowanego zamieszkania tej osoby. W przypadku osoby bezdomnej właściwą miejscowo jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały. W sytuacjach szczególnych, na wniosek pracownika socjalnego gminy właściwej do udzielenia wsparcia osobie opuszczającej zakład karny lub areszt śledczy pracownik socjalny gminy właściwej ze względu na miejsce położenia zakładu karnego lub aresztu śledczego zobowiązany jest do udzielenia pomocy temu pracownikowi,

- w art. 1 pkt 9 projektu ustawy doprecyzowano, że w przypadku ubiegania się o świadczenia nie będące usługami całodobowymi w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi nie ustala się sytuacji dochodowej i majątkowej. Podobnie przy aktualizacji rodzinnego wywiadu środowiskowego, ze względu na fakt, iż przyznanie tych świadczeń jest nieodpłatne – nie ma potrzeby ustalania ani aktualizowania informacji na temat sytuacji dochodowej i majątkowej osób i ich rodzin,
- doprecyzowano dane w rejestrach prowadzonych przez wojewodów – rejestrach domów pomocy społecznej oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz osobom w podeszłym wieku. W przypadku ww. placówek dane wskazane w art. 1 pkt 12 lit. a projektu ustawy są już wymagane we wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie tego typu działalności, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie w ramach działalności statutowej placówki zapewniającej całodobową opiekę (Dz. U. poz. 1532) oraz rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę (Dz. U. poz. 1562). W przypadku domów pomocy społecznej, poza koniecznością uzupełnienia rejestru o wskazane w ustawie dane, zgodnie z art. 1 pkt 12 lit. c (w większości przypadków publikowane rejestry zawierają większość danych doprecyzowanych w przepisie dotyczącym rejestrów – zmiany mają więc charakter doprecyzowujący i sankcjonujący dotychczasową praktykę), niezbędna będzie wynikowa zmiana wzoru wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej określonego w rozporządzeniu w sprawie domów pomocy społecznej (przewiduje się, że odpowiednie regulacje zmieniające wejdą w życie wraz z projektowanymi przepisami),
- art. 1 pkt 16 projektu ustawy – nowelizacja przewiduje dodanie do katalogu informacji umieszczanych na tablicy ogłoszeń w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku znajdującej się w widocznym miejscu w budynku: numerów alarmowych, danych teled adresowych organów, właściwych miejscowo instytucji i organizacji działających w zakresie wolności i praw człowieka oraz instytucji kontrolnych, w szczególności:

Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Pacjenta, Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, właściwego do spraw pomocy społecznej wydziału urzędu wojewódzkiego, właściwego ze względu na miejsce położenia placówki ośrodka pomocy społecznej, prokuratury rejonowej oraz sądu opiekuńczego. Omawiana zmiana stanowi realizację postulatów zgłaszanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, aby we wszystkich instytucjach opieki podjąć kroki w celu zaznajamiania mieszkańców z przysługującymi im prawami, w tym z prawem do składania skarg, jak również wywieszania w ogólnodostępnych miejscach adresów instytucji, do których mogłyby się zwrócić osoby zamieszkujące daną placówkę lub ich rodziny w przypadku naruszenia praw pensjonariuszy. Analogiczne zmiany w zakresie standardów zostaną wprowadzone do rozporządzenia w sprawie domów pomocy społecznej,

- w art. 1 pkt 20 proponuje się wskazanie również komorników w katalogu podmiotów zobowiązanych do współpracy z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej, dyrektorem centrum usług społecznych lub pracownikiem socjalnym w zakresie udostępniania informacji, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu lub wysokości świadczeń z pomocy społecznej, dla ustalenia wysokości odpłatności za świadczenia z pomocy społecznej lub dla weryfikacji uprawnień do świadczeń z pomocy społecznej, wysokości tych świadczeń lub odpłatności za te świadczenia. Zgodnie z ustawą z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.) nie podlegają egzekucji świadczenia z pomocy społecznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 831 § 1 pkt 6 oraz art. 833 § 6 k.p.c.). W celu ułatwienia weryfikacji informacji dotyczących sytuacji dochodowej i majątkowej osób ubiegających się o świadczenia z pomocy społecznej zasadnym wydaje się wymienienie również komorników w treści art. 105 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.
- w art. 1 pkt 21 lit. a projektu ustawy doprecyzowano w art. 107 w ust. 4 ustawy o pomocy społecznej, iż w przypadku osób przebywających w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi aktualizacja rodzinnego wywiadu środowiskowego będzie musiała zostać sporządzona nie rzadziej niż co 12 miesięcy. Uzupełniono również w art. 107 w ust. 5b pkt 7 katalog informacji, które powinno zawierać zaświadczenie albo oświadczenie o wysokości wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia, o koszty uzyskania przychodu,
- w celu skorelowania treści znowelizowanych ustawą z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 66) art. 64 pkt 7 i art. 64a oraz art. 107 nadano nowe brzmienie pkt 21 w art. 107 wskazując, iż sytuację osobistą, rodzinną, dochodową i majątkową osoby lub rodziny ustala się m. in. na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu o pozbawieniu władzy rodzicielskiej albo o skazaniu za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego popełnione na szkodę osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty, jej zstępnego, małoletniego lub pełnoletniego nieporadnego ze względu na wiek, stan psychiczny lub fizyczny rodzeństwa lub jej rodzica,
- w art. 1 pkt 22 projektu ustawy proponuje się uregulowanie kwestii zgłaszania przypadków napaści wobec pracowników socjalnych. Wszelkie informacje o aktach agresji zgłaszane przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w zakresie zagrożenia bezpieczeństwa

kadry pomocy społecznej, skierowane przeciwko pracownikom socjalnym są przekazywane obecnie do Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w ramach prowadzonego rejestru centralnego, o którym mowa w art. 23 ust. 4a ustawy o pomocy społecznej. Dane gromadzone w rejestrach nie odzwierciedlają jednak pełnego obrazu faktycznych zdarzeń z użyciem przemocy wobec pracowników socjalnych. Bez wprowadzenia takiego obowiązku w drodze ustawy problem ten nie może być należycie rejestrowany, nie jest możliwa do zbadania prawdziwa skala zjawiska, a za tym także odpowiednia reakcja systemowa. Tym samym proponuje się aby każde naruszenie nietykalności, czynna napaść i znieważenie funkcjonariusza publicznego jakim jest pracownik socjalny było obligatoryjnie rejestrowane w rejestrze centralnym w ciągu 3 dni od zaistnienia,

– kolejnym kluczowym elementem zapewnienia bezpieczeństwa oprócz wprowadzonych już przepisów zakładających pomoc psychologiczną w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz szkoleń podnoszących poziom bezpieczeństwa osobistego jest zaproponowany w projekcie ustawy instrument pomocy prawnej dla pracowników socjalnych pokrzywdzonych przestępstwem. Pracownikowi socjalnemu zatrudnionemu w samorządowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, pokrzywdzonemu przestępstwem, o którym mowa w art. 222, art. 223 lub art. 226 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.) - tj. naruszeniem nietykalności, czynną napaścią i znieważeniem funkcjonariusza publicznego - w związku z wykonywaniem czynności służbowych przysługiwać będzie, na jego wniosek, bezpłatna ochrona prawna w postępowaniu karnym, w którym uczestniczy w charakterze poszkodowanego lub oskarżyciela posiłkowego. Ponieważ jednak nie każda taka samorządowa jednostka organizacyjna pomocy społecznej posiada własną obsługę prawną realizowaną przez radców prawnych lub adwokatów, w projekcie przewidziano, że ochronę prawną uregulowaną w omawianym przepisie pracownik socjalny ma uzyskać w właściwym - ze względu na nadzór nad daną samorządową jednostką organizacyjną pomocy społecznej - urzędzie gminy, starostwie powiatowym lub urzędzie marszałkowskim. Przez „zapewnienie” ochrony prawnej należy przy tym rozumieć zarówno powierzenie zastępstwa procesowego jednemu z radców prawnych zatrudnionych w odpowiedzialnej za zapewnienie pomocy jednostce (lub ewentualnie kancelarii „zewnętrznej”, w ramach zawartej umowy na usługi radcowskie lub adwokackie), jak i pozyskanie incydentalnej usługi prawnej na rynku – np. w przypadku znacznego obciążenia radców prawnych danej jednostki lub pełnomocników „zewnętrznych” realizujących bieżącą obsługę prawną. Jeżeli ma możliwości skorzystania przez pracownika socjalnego z obsługi prawnej realizowanej przez radców prawnych lub adwokatów w ww. jednostkach, pracownikowi socjalnemu przysługiwać będzie zwrot kosztów ochrony prawnej, w wysokości faktycznie poniesionych kosztów, nie więcej jednak niż 50% tych kosztów. Przedmiotowa ochrona prawna nie będzie rodzić znaczących skutków finansowych dla budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Uzasadnieniem powyższego jest fakt, iż z rejestru incydentów zgłoszonych w 2022 roku wobec pracowników socjalnych, iż skala zgłoszeń jest bardzo mała - 20 zgłoszeń za rok ubiegły. Dodatkowo należy wskazać, iż w roku 2021 zgłoszono ich 31,

- w art. 1 pkt 23 doprecyzowano, iż organem nadzorującym jednostkę organizacyjną pomocy społecznej w zakresie zgłaszania zastrzeżeń co do uzyskanej oceny okresowej pracownika socjalnego, jest odpowiednio wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub marszałek województwa. Ocena okresowa pracownika jest działaniem i obowiązkiem pracodawcy określonym w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1510, z późn. zm.) lub w ustawach o charakterze tzw. pragmatyk pracowniczych, o których mowa w art. 4 tej ustawy, zgodnie z którym jeśli stosunek pracy określonej kategorii pracowników regulują przepisy szczególne, przepisy kodeksu stosuje się w zakresie nieuregulowanym tymi przepisami,
- w art. 1 pkt 24 proponuje się zmianę do art. 134t ustawy o pomocy społecznej, która ma charakter doprecyzowujący w zakresie odwołania do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. poz. 1079, z późn. zm.). W odwołaniu do odpowiedniego stosowania art. 51 ust. 2 usunięto odwołanie do pkt 3, który dotyczy obowiązku określenia w regulaminie wyboru projektów "wzoru umowy o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu". Stosowanie ww. pkt. nie jest możliwe zgodnie z treścią Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027, w szczególności ze względu na specyfikę systemu realizacji Programu, wskazanego w *Szczegółowym opisie operacji* stanowiącym załącznik do Programu. Umowa o dofinansowanie jest sporządzana na późniejszym etapie, a jej treść jest uzależniona od takich czynników jak: liczba wyłonionych beneficjentów-organizacji partnerskich, ilość żywności przypadająca do dystrybucji na danego beneficjenta-organizację partnerską, a także treść Wytucznych Instytucji Zarządzającej na poszczególne Podprogramy (edycje Programu). Odwołanie do art. 57 zmieniono poprzez ograniczenie tego odwołania w ust. 1 do zdania pierwszego z uwagi na fakt, że w postępowaniu, o którym mowa w art. 134t ustawy o pomocy społecznej, dokonuje się wyboru beneficjentów-organizacji partnerskich, a nie wyboru projektów do dofinansowania, i w związku z tym w informacji publikowanej przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego na stronie internetowej nie można podać wysokości przyznanej kwoty dofinansowania. Usunięto również odwołanie do ust. 5, gdyż w postępowaniu na wybór beneficjentów-organizacji partnerskich nie dzieli się kwoty dofinansowania i w związku z tym nie ma możliwości, aby odrzucano ofertę ze względu na wyczerpanie kwoty przeznaczonej na dofinansowanie projektów.

Projekt ustawy w art. 5 dokonuje zmiany w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Przedmiotowa zmiana ma na celu wyłączenie beneficjentów programu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus przeznaczonego na zwalczanie deprivacji materialnej – analogicznie jak to jest w przypadku obecnie realizowanego Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 – spod sankcji wykluczenia z możliwości otrzymywania środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Zastosowanie wobec beneficjentów wskazanego programu wykluczenia jako narzędzia prawnego mogłoby skutkować wstrzymaniem działań programu w zakresie przekazywania osobom najbardziej potrzebującym pomocy żywnościowej.

Pozbawienie osób najbardziej potrzebujących dostępu do pomocy żywnościowej miałyby bardzo niekorzystne skutki społeczne i byłoby niezgodne z celem programu.

Mając na uwadze i proponowane zmiany zakładają, iż nazwa „mieszkania chronione” zastąpiona zostanie nazwą „mieszkania treningowe i wspomagane” konieczna była zmiana aktów prawnych gdzie regulacje dotyczą mieszkań chronionych. Tym samym niniejszym projektem ustawy proponuje się zmianę ustawy z dnia 26 października 1995 r. o społecznych formach rozwoju mieszkalnictwa, ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne, ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych, ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości, ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg, ustawy z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw oraz ustawy z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców. Przepisy przejściowe i dostosowujące, poza omówionymi powyżej przepisami dotyczącymi mieszkań chronionych, zawierają regulacje w zakresie wydawania zezwoleń na prowadzenie domów pomocy społecznej i placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w przypadku cofnięcia takiego zezwolenia – do spraw wszczętych i niezakończonych prawomocną decyzją zastosowanie będą miały przepisy dotychczasowe. Przepis dostosowujący przewiduje także dodatkowy czas dla wojewodów na dostosowanie rejestru domów pomocy społecznej do nowych wymagań – 2 miesiące od dnia wejścia w życie ustawy.

Zgodnie z projektem ustawa, co do zasady, ma wejść w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie 2 miesięcy od dnia ogłoszenia. Tak ustalony termin wejścia w życie, wraz z przepisami przejściowymi i dostosowującymi zapewnia adresatom projektowanych norm czas na dostosowanie się do wprowadzanych zmian. Wyjątek będą stanowić przepisy dotyczące rejestru zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych, o których mowa w art. 1 pkt 11, w zakresie dodawanego art. 55c, art. 1 pkt 14 lit. b oraz art. 1 pkt 17 – przepisy te wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Zawarte w projekcie ustawy regulacje mogą mieć wpływ na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców – w zakresie prowadzonych przez te podmioty działalności polegającej na prowadzeniu domu pomocy społecznej lub placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Przepisy zwiększają obowiązki m.in. w zakresie prowadzenia rejestrów zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych z udziałem mieszkańców domu i przekazywania informacji właściwemu wojewodowi. Przepisy te mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa osób przebywających w tego typu podmiotach.

Projekt ustawy nie podlega obowiązkowi przedstawienia właściwym instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt ustawy nie podlega procedurze notyfikacji aktów prawnych określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu

funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Projektowane przepisy nie stwarzają zagrożeń korupcyjnych.

Brak jest możliwości podjęcia alternatywnych środków osiągnięcia celu projektowanej regulacji w stosunku do działań legislacyjnych.

Projekt ustawy zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz zgodnie z § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348) – na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji.